

Základní charakteristiky zdraví, nemocnosti a úmrtnosti

(Tabulka 5)

Zdroj: Úmrtnostní tabulky a demografická statistika ČSÚ, SILC; ÚZIS ČR, EUROSTAT

Střední délka života ve zdraví při narození – data z Eurostatu jsou za rok 2009.

Střední délka života vychází z úmrtnostních tabulek konstruovaných na základě specifických úmrtností (úmrtností podle věku) ve výchozím roce. Střední délka života ve věku x let určuje, kolika let se v průměru dožije ještě žena či muž při svých x -tých narozeninách (za předpokladu zachování specifických úmrtností podle věku na úrovni výchozího roku). Průměrný věk při úmrtí zjistíme tak, že ke střední délce života přičteme věk x let. Střední délku života v žádném případě nelze zaměňovat s průměrným věkem žijících.

Hodnota ukazatele „střední délka života ve zdraví“ vyjadřuje, kolik let prožitých v plném zdraví (bez omezení běžných činností) může očekávat člověk v určitém věku při současné úrovni nemocnosti a úmrtnosti. Před rokem 2009 nejsou srovnatelné údaje k dispozici.

Údaje za hospitalizované jsou ukončené počty případů hospitalizace za daný rok vztažené na 100 000 obyvatel středního stavu.

Ženy se dožívají vyššího věku než muži. Naděje dožití při narození od 90. let 20. století plynule narůstá u obou pohlaví s tím, že u mužů je tento proces dynamičtější.

Rozdíly v naději dožití se s rostoucím věkem u obou pohlaví vyrovnávaly.

Střední délka života ve zdraví při narození je u obou pohlaví výrazně nižší než střední délka života při narození. U žen je vyšší než u mužů, tento rozdíl je ale poměrně zanedbatelný.

Ve věku 65 let měly ženy ještě šanci prožít v průměru 18 let, muži pak v tomto věku žili v průměru 15 let. Střední délka zdravého života však ve věku 65 let představovala pouze 8,4 let u žen a 8,0 let u mužů.

Počet případů hospitalizací v nemocnicích na 100 000 obyvatel během devadesátých let rostl u žen i mužů, v posledních letech zaznamenal naopak mírný pokles. Snížila se také průměrná ošetrovací doba, a to u obou pohlaví.

Tabulka 5

Základní charakteristiky zdraví, nemocnosti a úmrtnosti

Vybrané ukazatele		1995		2004		2007		2009	
		ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Střední délka života ve věku	0	77	70	79	73	80	74	80	74
	20	58	51	60	53	60	54	61	55
	40	38	32	40	34	40	35	41	36
	60	20	16	22	18	22	18	23	19
	65	16	13	17	14	18	15	18	15
	85	5	4	5	4	5	5	5	5
Střední délka zdravého života		-	-	-	-	-	-	62,5	61,0
Střední délka zdravého života ve věku 65		-	-	-	-	-	-	8,4	8,0
Hospitalizovaní v nemocnicích									
počet případů na 100 000 obyvatel		23 252	18 067	25 137	20 473	24 524	19 546	23 766	19 151
průměrná ošetrovací doba ve dnech		9,4	9,7	7,6	7,5	7,1	7,1	6,8	6,9

Míry smrtnosti na nejvýznamnější příčiny smrti podle věku

(Graf 4)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ (data za rok 2010)

Míry smrtnosti (úmrtnost podle příčin smrti) podle věku (specifické smrtnosti) počítáme jako podíl počtu zemřelých na příslušnou skupinu příčin smrti v roce 2010 na 100 000 osob v daném věku (střední stav – k 1. 7. 2010). Kódy kapitol příčin smrti jsou převzaty z 10. revize mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Pro přehlednost nebyly uvedeny názvy kapitol příčin smrti přímo do grafu.

Významy kódů jsou následující (řazení podle četnosti výskytu):

IX *Nemoci oběhové soustavy*

II *Novotvary*

XX *Vnější příčiny smrti*

X *Nemoci dýchací soustavy*

XI *Nemoci trávicí soustavy*

Ženy i muži umírali nejčastěji na nemoci oběhové soustavy, druhou nejčastější příčinou smrti jsou u obou pohlaví novotvary.

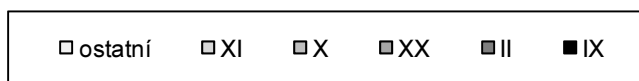
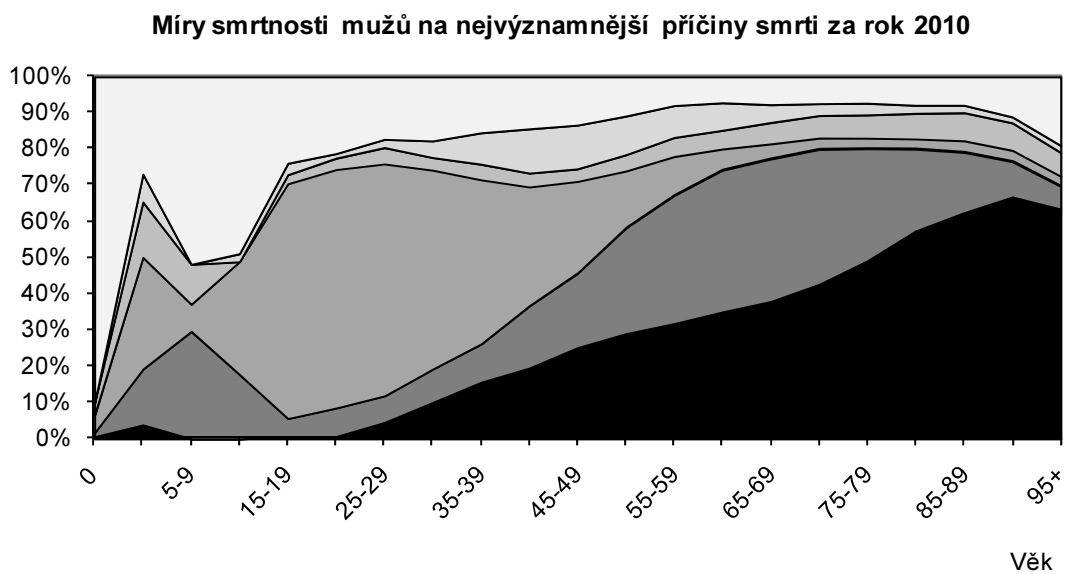
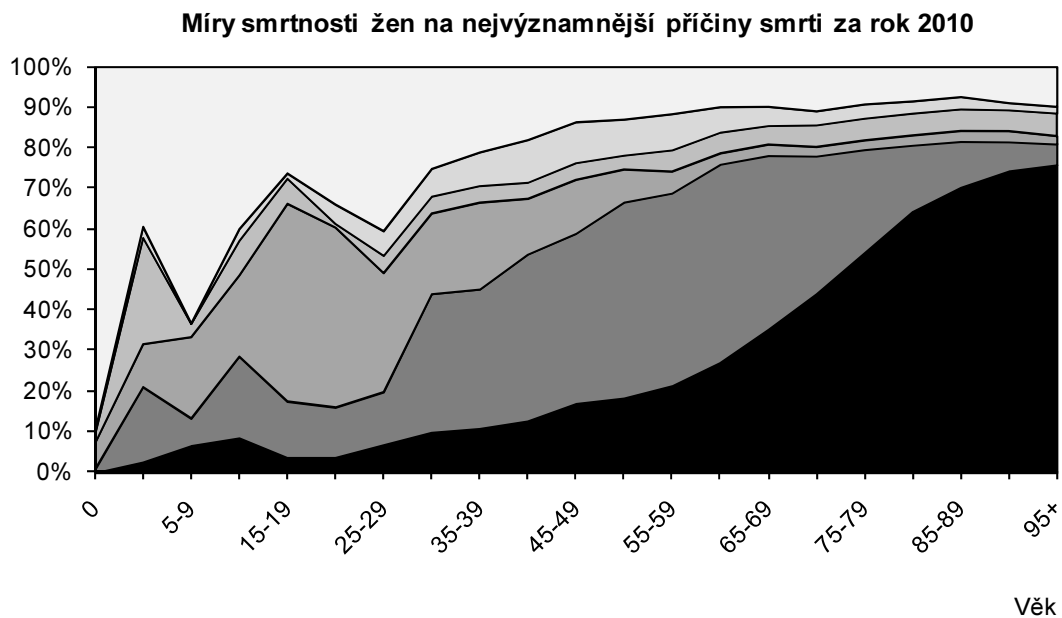
Míra smrtnosti mužů je zpravidla vyšší než míra smrtnosti žen. Výjimkou je smrtnost na nemoci oběhové soustavy.

Ve věkové kategorii 15-19 let u mužů a 20-24 let u žen nepřesahovala celková míra smrtnosti 10 zemřelých na 100 000 osob středního stavu.

Od 15. roku života byly u mužů zaznamenány relativně vysoké míry smrtnosti na vnější příčiny smrti. Jejich hodnota se zvyšujícím věkem stoupala a až do 45. roku života v příčinách smrti mužů dominovala. Od věkové kategorie 45-49 let se vnější příčiny střídaly jako hlavní příčina smrti s nemocemi oběhové soustavy a s novotvarů. Do 69 let včetně byla patrná dominance novotvarů. Od věkové kategorie 70-74 let byly pak hlavní příčinou smrti mužů nemoci oběhové soustavy.

U žen hrály míry smrtnosti na vnější příčiny významnější roli ve věkových kategoriích 15-19, 20-24 a 25-29 let, byly ale podstatně nižší než u mužů. Od věkové kategorie 30-34 let do věku 65-69 let se u žen jako nejčastější příčina smrti profilovaly novotvary. Od věkové kategorie 70-74 let byly pak nejčastější příčinou smrti žen nemoci oběhové soustavy. Od věku 75-79 let (i celkově) vykazovaly míry smrtnosti na nemoci oběhové soustavy v případě žen vyšší hodnoty než u mužů.

Graf 4

Vývoj počtu léčených diabetiků celkem a inzulinem v letech 1993 - 2010

(Graf 5)

Zdroj: ÚZIS ČR (Roční výkaz o činnosti zdravotnických zařízení pro obor diabetologie)

Data jsou vždy k 31. 12. Výkaz vyplňuje samostatně každá diabetologická ordinace, včetně odborných ambulancí v nemocnicích, bez ohledu na jejich zřizovatele, a od roku 1995 rovněž ordinace praktického lékaře pro dospělé. Praktičtí lékaři vykazují pouze ty diabetiky, které aktivně léčí. Do roku 1999 údaje uváděny bez zdravotnických zařízení ostatních centrálních orgánů, od roku 2000 za zdravotnictví celkem.

Počet léčených diabetiků narůstá, a to jak žen, tak mužů. V roce 1993 bylo zjištěno 274 051 žen a 219 944 mužů, kteří byli léčenými diabetiky. V roce 2010 se jednalo již o 429 187 žen a 377 043 mužů.

Podíl žen mezi léčenými diabetiky představoval po celé sledované období více jak padesát procent, od roku 1993 do roku 2010 klesl jen nepatrně, a to z 55,5% zastoupení na 53,2 %.

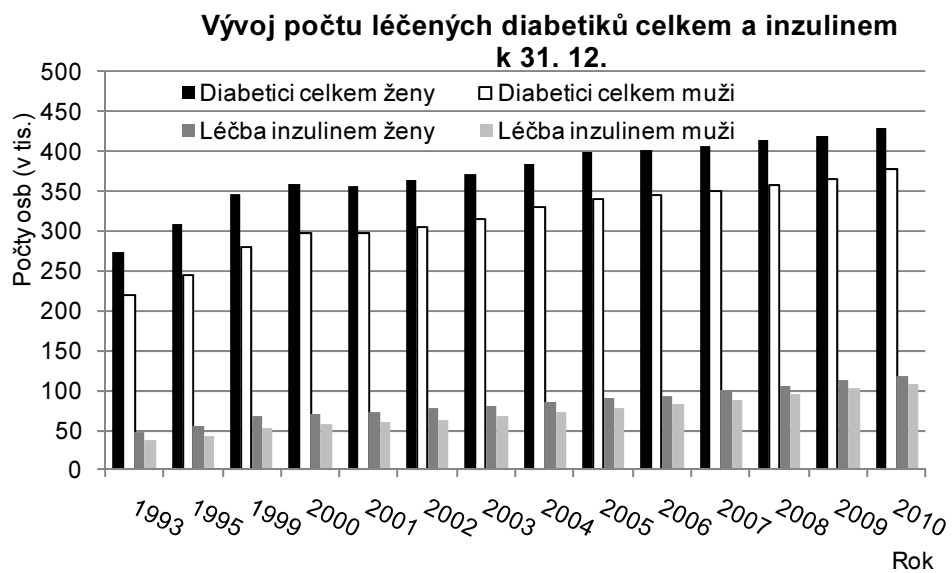
Diabetici buď drželi dietu, užívali perorální antidiabetika, byli léčeni inzulinem či podstoupili kombinovanou léčbu inzulinem a perorálními antidiabetiky. Počty diabetiků léčených inzulinem (podobně jako počty všech diabetiků) vykazovaly od roku 1993 plynulý rostoucí trend, jenž platil pro obě pohlaví. V roce 1993 bylo evidováno 47 207 žen a 36 555 mužů, kterým musel být aplikován inzulin. V roce 2010 se jednalo již o 118 525 žen a 107 903 mužů.

Rostl též podíl diabetiků užívajících inzulin na celkovém počtu léčených diabetiků. V roce 1993 činil podíl diabetiků užívajících inzulin ze všech léčených diabetiků 17,2 % v případě žen a 16,6 % v případě mužů. V roce 2010 to bylo již 27,6 % u žen a 28,6 % u mužů.

Podobně jako u všech léčených diabetiků i u osob léčených inzulinem převažovaly ve všech sledovaných letech ženy nad muži, zároveň však nárůst počtu diabetiků byl u mužů citelnější.

Počet žen léčených inzulinem vzrostl oproti roku 1993 do roku 2010 dvaapůlkrát, počet mužů téměř třikrát.

Graf 5

Kuřáci podle pohlaví a věku

(Graf 6)

Zdroj: ÚZIS ČR – Evropské výběrové šetření o zdraví, EHIS

Šetření EHIS proběhlo v roce 2008 na vzorku 1 955 respondentů ve věku 15 a více let. Kuřáci jsou rozděleni do několika kategorií: „denní kuřáci“, „příležitostní kuřáci“ (současné příležitostné kuřáctví bez ohledu na denní kouření v minulosti), „bývalí kuřáci“ (bývalé denní kouření), „nikdy nekouřili“ (tyto osoby jsou považovány za nekuřáky). Za „silné kuřáky“ se pokládají osoby, jež denně vykouří dvacet a více cigaret.

Na základě šetření EHIS bylo zjištěno, že v ČR kouří více než 45 % populace a že kouří více muži než ženy. Podíl kuřáků podle pohlaví byl následující, a to 56,6% mužů : 43,4 % žen. Muži tvořili 59,5 % denních kuřáků (bez ohledu na množství denně vykouřených cigaret). Obdobný poměr podle pohlaví byl zjištěn u denních kuřáků bývalých (58 % mužů : 42 % žen).

Kuřáci (denní a příležitostní) měli nejvyšší zastoupení ve věku 25-34 let, a to bez ohledu na pohlaví. V případě mužů bylo v tomto věku 25,8 % kuřáků, v případě žen se jednalo o 23,6 % všech denních či příležitostných kuřáček.

U mužů tvořili denní kuřáci nejvyšší podíl ve věku 35-44 let (muži, kteří v této věkové kategorii uvedli, že kouří denně, tvořili 37 % všech takto starých mužů). Nejvyšší podíl denně kouřících žen ze všech žen byl zjištěn rovněž v kategorii 35-44 let, oproti mužům byl tento podíl nižší o téměř 10 procentních bodů.

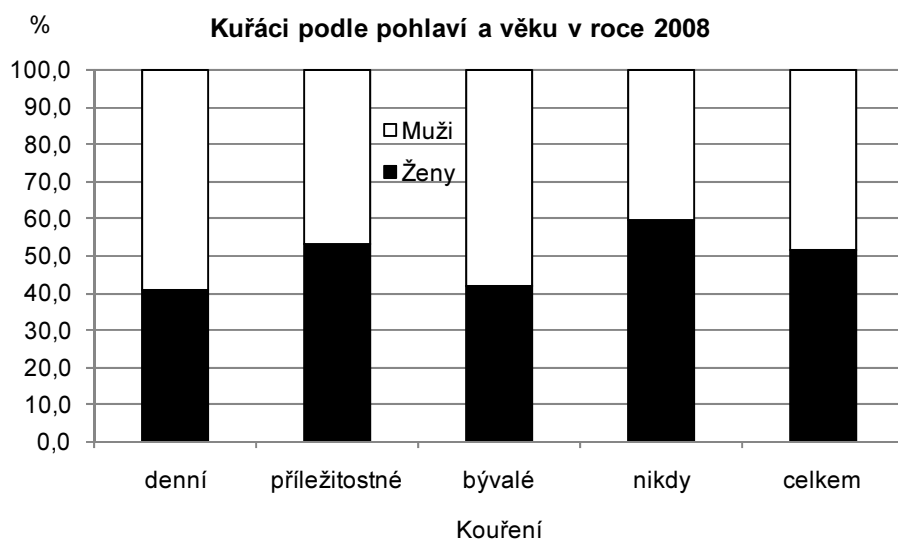
Podíl denních kuřáků byl ve všech desetiletých věkových kategoriích vyšší u mužů než u žen. Nejvyšší bodový rozdíl mezi oběma pohlavími byl zjištěn ve věku 25-34 let, a to 16%, nejnižší ve věku 65-74 let. Představoval zde 1,5 %.

Celkově mezi nekuřáky převažovaly ženy, tvořily téměř 60 % dotazovaných. Převaha žen mezi nekuřáky byla patrná ve všech věkových skupinách s výjimkou kategorie 15-24 let (zde tvořily ženy 45,9 % nekuřáků). Nejvyšší převahu žen, 77%, zaznamenali nekuřáci ve věku 75 a více let.

Podíl nekuřáků ze všech dotazovaných byl v případě žen nižší než u mužů pouze v nejmladší věkové kategorii, 15-24 let. V ostatních věkových skupinách měly ženy výrazně vyšší podíl nekuřáků na celkové populaci než muži. Nejvyšší podíl osob, které uvedly, že nikdy nekouřily, byl u žen zjištěn ve věku 75 a více let (84 % žen v tomto věku byly nekuřáčky). Oproti tomu muži ve věku 75 a více let byly nekuřáky pouze z 52 %. Naproti tomu dvě třetiny mužů ve věku 15-24 let byli nekuřáci.

Kouření je jedním z negativních faktorů ovlivňujících kvalitu zdravotního stavu a úmrtnostní poměry. Muži ve vyšším věku (kategorie 45-54 let a 55-64 let) častěji denně kouří než ženy.

Graf 6

Podíly osob s podváhou, normální váhou, nadváhou a obezitou

(Tabulka 6)

Zdroj: ÚZIS ČR

Kategorie „podváha“, „normální váha“, „nadváha“ a „obezita“ jsou dané hodnotou Body Mass Indexu (BMI), kde se bere v úvahu hmotnost v kilogramech a výška v centimetrech. Do poměru se pak dává hmotnost v kilogramech vztažená ke druhé mocnině výšky. Podváha je charakterizována hodnotou BMI nižší než 18,5, normální váha se pohybuje v intervalu 18,5-24,99, nadváha v intervalu 25-29,99 a obezita je definována jako BMI od 30 a výše.

Muži jsou častěji než ženy náchylní k nadváze (už kvůli své tělesné konstituci), ženy tíhnou více než muži k oběma krajním pólům, obezitě i podváze.

V roce 2008 trpělo podváhou pouze 0,7 % mužů, což představovalo o téměř pět procentních bodů menší hodnotu, než v případě žen.

V roce 2002 se u žen nacházelo 16 % osob se zjištěnou obezitou, obézních mužů bylo o 2,5 procentních bodů méně. V roce 2008 však již zastoupení obézních osob u žen i mužů bylo téměř stejné, 17%. Je zde patrný trend růstu, kdy od roku 1993 se podíl obézních u mužů zvýšil o 7, u žen o 5 procentních bodů.

U obou pohlaví došlo od roku 1993 k poklesu podílu osob s normální váhou. U mužů ve sledovaném období tento podíl nikdy nepřekročil polovinu. Nejvyšší byl v roce 1996, kdy představoval 48 %.

V roce 1993 mělo normální váhu 45 % všech mužů a 56 % žen. Do roku 2008 došlo k poklesu tohoto podílu na 37 % v případě mužů a 48 % v případě žen.

Nejvýraznější rozdíly mezi oběma pohlavími byly zjištěny v nadváze. Zároveň zde nedošlo k významnějším trendům ve sledovaném období.

V roce 2008 bylo mezi muži nejvíce právě osob s nadváhou, tj. 45 % všech mužů, což představovalo o 16 procentních bodů větší zastoupení, než měly osoby s nadváhou v případě žen.

Mezi ženami v celém sledovaném období nejvyšší podíl tvořily osoby s normální váhou. U mužů je zlomovým právě rok 2008, kdy poprvé nejvyšší zastoupení zaznamenaly osoby s nadváhou.

Tabulka 6

Podíly osob s podváhou, normální váhou, nadváhou a obezitou ve vybraných letech podle pohlaví v %

Muži				
Rok	podváha	normální váha	nadváha	obezita
1993	0,9	44,6	44,1	10,4
1996	1,4	48,2	40,1	10,4
1999	1,1	42,0	41,8	15,0
2002	1,3	42,8	42,5	13,4
2008	0,7	36,8	45,2	17,4
Ženy				
1993	4,0	55,8	28,0	12,3
1996	3,5	55,3	29,1	12,1
1999	4,7	51,7	30,0	13,6
2002	3,9	49,5	30,4	16,1
2008	5,5	48,1	28,9	17,5